ROZMAITOŚCI.

W Sobotę Nro. 8. 20. Stycznia 1821.

O wymowie.

Wymowa iest to drogi dar przyrodzenia, który nayczęściey wykształca się przez naukę i ćwiczenie. Piękną i zaymuiącą ma postać, kiedy wpaia w umysł człowieka miłość cnoty i sprawiedliwości, lecz iest niebespieczna w ustach złoczyńcy, bo wtenczas staie się sidłem tem okropnieyszym, bo nas prowadzi drogą usłaną kwiatami.

Obdarzona iest wdziękiem tak łudzącym, że nas mimowolnie z sobą pociąga, ona wznieca w chwieiącym się żołnierzu męstwo i odwagę, ona przytłumia poruszenia ludu i przymusza płochą tłuszczę wstąpić w karby swey powinności. Nie ieden wodz iey iedynie winien swe chlubne zwycięztwa. Często zręczna wymowa więcey dokazała niż oręż. Dzieie, liczne nam stawiaią przykłady. Filip i Alexander Wielki bardziey się obawiali wymowy Demostenesa niż oręża Greków. Cicero uratował swą oyczyznę, odkrywszy w senacie spisek Katilny. Phocion był znany z żywey i mocney wymowy był ón przeciwnikiem Demostenesa, każdą razą, kiedy zaczynał swą mowę, mówił Demosthenes. Oto iest żelazo które przetnie wszystkie me dowody.

Hanibal przedsięwziąwszy z Rzymianami woynę, przechodzi Galię; otwiera sobie przeyście przez nieprzebyte Alpy i staie obozem na brzegu Tessiny, gdzie go iuż czekał Konsul Scypipion. Wtenczas zagrzany przytomnością nieprzyiaciela, tak rzecze do żołnierzy. » Towarzysze! Niebo nam przepowiada zwycięztwo. Nie my, lecz Rzymianie lękać się powinni. Rzućcie oczyma na pole bitwy; żadney nie ma ucieczki dla boiaźliwych, zginiemy wszyscy, ieżeli zwyciężonymi będziemy. Czyż może bydź pewnieysza rękoymia zwycięztwa? Sami nas postawili między zwycięztwem i śmiercią:« To rzekłszy uderzył na nieprzyiaciela i zniosł go zupełnie.

Za panowania Zygmunta III. gdy niespokoyny Zebrzydowski podniosł rokosz i wraz z Xięciem Januszem Radziwiłłem liczne zebrał hufce. Stanisław Żołkiewski trzymał stronę Królewską, a stanąwszy pod Guzowem rozkazał swoiemu woysku na buntowników uderzyć, lecz żołnierze widząc, że maią walczyć z własnemi braćmi, nie chcieli wypełnić rozkazu iego, a nawet z szyku ustępować zaczęli. Natenczas Żołkiewski na wyższe wstąpiwszy mieysce żywą i dobitną miał do nich mowę, którą wszyscy tak zostali przeięci, iż z rzadką odwagą rzucili się na nieprzyiacielskie szyki i rozproszyli rokoszanów. Słowem powiedzieć można, że chociaż krasomostwo często bywa tarczą zbrodni; iednak iest wielkim dobrodzieystwem dla ludzi. Niektórzy ie rownaią z walecznością — indnakże, zysk iest pewnieyszy gdy podbiiamy ludzi mocą przekonania, niż mocą oręża.

Wiadomość o Kalabryi.

Głównemi przedmiotami handlu Kalabryyskiego są iedwabie, oliwa i suszone owoce, wino chociaż mocne i dobre, nie wiele bywa za granicę wyprowadzane. Kalabryyskie konie, tak bardzo od Starbona wychwalane, zalecaią się ieszcze dotychczas dobrą rasą, i znaczną gałęz w handlu stanowią. Nie mniey muły są poszukiwane.

Myslistwo dostarczą Kalabryyczykóm znaczną liczbę futer. Lasy Iglaskię są napełnione wilkami, lisami, dzikiemi kozami i t. d. Po nad brzegi morskie przeciągaią dziki i czeredy dzikich wołów, — Rybołowstwo iest bardzo zyskowne, poławiaią tak zwaną pesce spada w pobliskości Bagnara przy Korona. W Jońskim morzu znayduie się wielka liczba węgorzów morskich.

Okropnego Boa constructor, którego Hippisley nadaremnie szukał w Ameryce południowey, nie mógł i tutay autor wynaleść. Jego istnienie zdaie się nam bydź wątpliwem, mogą wprawdzie długo żyiące węże osiągnąć tey wielkości, iednakże w czasie pięcioletniego pobytu nie wydarzyło się

mu widzieć coś podobnego. W roku 1798 okazali Kalabryyczykowie dla swoiego Króla niezachwianą wierność. Pogardzili Partenopejską rzeczepospolitą, tem nikczemnem i krwi niesytem stronictwem anarchii Francuzkiey. W krótce musieli Francuzi ustąpić połączonym woyskom Austryiacko-Rossyyskim, a pod wodzem Kardynała Ruffo zaięły zwycięzkie sztandary Kalabryyczykow stolicę, obaliły rzeczpospolitę Partenopeyską, i na nowo ustaliły tron Ferdynanda. Nowe zwycięztwa Francuzów zmusiły Kardynała do ucieczki, która iednakże nie długo trwała. Nareście dekret Schönbrunski wydany r. 1805 na długi czas pozbawił go oyczyzny. Jeszcze kilka lat broniła się Kalabryia, dopiero r. 1808 przeniosły się massy powstanców do Sycylii; a iedynie tylko mała liczba rozbóyników pozostała, którzy nie należeli ani do stronnictwa Ferdynanda, ani do Rzeczpospolitey, ani do Murata, i sami się Fuorusciti zwali. Następnie wykonane na nich okropne exekucye przywiodły ich nieco do pokoiu.

Sławną iest Kalabryiska Manna. Zółta i biała bawełna udaie się bardzo dobrze w Tropea, Kastravillami, Kropani i t. d. lecz płótno iest ieszcze zawsze bardzo grube i tylko do zwyczaynego użytku służyć mogąca, co po naywiększey części z niewiadomości mieszkańców w sztukach mechanicznych pochodzi.

Tabaka iest w tym kraiu bardzo mocną. W okolicy Reggio rośnie cukier. Słodkie drzewo znayduie się przy Rossano i Cassano. Lecz nie zdołalibysmy wyliczyć wszystkich korzyści, które Apeniny nastręczaią, tak botanik iakoteż mineralog znayduie w tych stronach nieprzeliczone szczegóły zaspokaiaiące iego ciekawość.

Po dzystych czasach i w pewnych epokach spostrzegać się daie w Reggio Fata-Morgana sławna w rocznikach baiecznego rycerstwa. Morże i powietrzokręg przedstawia rozmaite kształty pałaców, domów, i ogrodów które łatwowierność czarami bydź mieni. Lecz dzięki swiatłu dziewietnastego wieku! przepisy optyki wyiaśniaią te cuda.

Niegdyś tak niebespieczne wiry Scytta i Charybdis nie przestraszaią teraz ani głębokością ani łoskotem. Są to wprawdzie bystre rzeki, które w czasie burzy okręta porywaią, lecz sztuka sternika umie zwyciężyć te niebezpieczeństwa.

Jako osobliwość zasługuie na wspomnienie kamień grzybowy (*pietra fungifera*) który ziemią przykryty, i nieco wodą podlany, w kilka dnie wydaie nieprzeliczoną moc grzybów. Znayduie się także w Sycilii i państwie kościelnem przy Viterba.

Pomimo skłonności Kalabryyczyków do nauk, nie uczyniła literatura żadnych postępów, przeszkadza iey bowiem brak instytutów i potrzebnego wsparcia. Jednakże wydał ten kray kilku mężów, których imiona zachowaią dzieie. Casenza chlubi się rymotworcami i uczonemi, Parrasius, Telesins, których potomkowie dotychczas istnieią, Mortoranus i t. d. Lupis z Calanzaro pozostawił wiele ważnych materyiałów dla historyi. Toscano z Rossano wsławił się swoiem wybornem dziełem o prawie rzymskiem, a Mattei z Monte Leone zasłużył na szacunek wszystkich światłych przez swoie sledztwa w hebrayskiey litteraturze, którą porównywał z greckiemi i nowszemi naukami. *)

B — i.

Doniesienia Naukowe.

W Paryżu, gdzie przed kilkoma laty zaledwie kilku Greków znaleść można było, przebywa teraz przeszło sześćdziesięciu, wszyscy w zamiarze udoskonalenia się w naukach. Równie wszechnice Włoskie i Niemieckie obeymuią ich znaczną liczbę. W samey Pizie uczy się sześćdziesiąt Grekow. Naywiększą pobudką do zgromadzania się ich w tem mieście iest Arcybiskup Jgnacy, szanowny prałat, ktory prawością swoich religiynych i politycznych prawideł okazaną w różnych wypadkach, nie mnieysze zasługi dla oyczyzny Greckiey, iak dla powszechnego Kościoła położył. Jednakże nayczęściey obieraią Grecy Paryż do umysłowego ukształcenia. Przyczyna tego, oprócz innych filantropiinych i dobrzeżyczliwych uczuciów, które zawsze naród francuzki dla Greków okazywał, iest

*) Ograniczamy się iedynie na tym opisie, gdyż pismo czasowe nie możę bydź zbiorem obszernych rozpraw, trudni się tylko przytoczeniem ciekawych, rozrywaiących i nauczaiących szczegołów. Każde pismo czasowe osiąga swóy zamiar, gdy się stara ile możności trwale i bez przerwy zaymować. W naszym wieku przybrały same nawet zaymuiące szczegóły pewny rodzay powagi i gruntowności. Jest to tryumfem dobrego smaku, który w pismach ulotnych szczególnie na uwagę zasługuią. Wymaga nawet obowiązek, ażeby na ten smak dobry zwracać naybardziey swoią uwagę a przezto wykorzeniać ubywaiącą coraz bardziey namiętność do czytania romansów. —

szczególnie ta, że ulubiony i szacowany w całey Grecyi P. Koray znalazłszy gościnne przyięcie w stolicy Francyi, z tąd naprzód dał się słyszeć z swoią wymową, którą wzniecił w umysłach swoich rodaków zapał do umieiętności, do literatury i do oświecenia. Rady P. Koray nie były bez skutku. Umiała korzystać młodzież z dawnych pisarzów swoiego narodu i karmiłą swóy umysł temi nieśmiertelnemi płodami, a P. Koray doczekał się tey rozkoszy, iż iego życzenia i starania dla udoskonalenia towarzyskiego stanu rodaków naypożądańszym skutkiem uwienczonene były. Grecy uważaią w tym szanownym starcu pierwszego twórcę zakwitaiących na nowo nauk w swym kraiu. Własnie teraz kazali w Rzymie sporządzić pomnik na cześć iego. Nie tyle w nim szacuią iego od wszystkich uczonych Europy uznane głębokie umieiętności, ile bardziey iego nieugięte do oyczyzny przywiązanie, dla którey wyłącznie od 25 lat wszystko użyteczne pisać nie zaniedbywał. Pomimo pochlebnego przyięcia we Francyi, w tey drugiey swoiey oyczyznie, pomimo otrzymanego wyszczególnienia od Instytutu Paryzkiego, który za iego prace nad dziełem Hipokrata koroną go uwienczył, pomimo czci którą mu rząd Francuzki oddał, gdy go wybrał do wspólnego działania przy pomniku poswięconym starożytnemu ziemiopisarstwu, pomimo tego wszystkiego ani na chwilę nie poprzestał myśleć o swoiey oyczyznie. Tey poswięcał swóy czas naydroższy, a prawie przez 20 lat głównem iego było zatrudnieniem: poprawa swoiego narodu, szczególnie zaś poprawa obyczaynego i politycznego stanu przez polepszenie wychowania publicznego, narodowey literatury, i nauki o umieiętnościach. Naypięknieyszy swóy płód wydał P. Koray pod skromnym napisem: στοχασμοί λιτουχεδιοι. Nie można nie wspomnieć o szczodrobliwości Greków, którzy się między sobą prawie na wyścigi ubiegali w przyczynianiu się do wielkiego dzieła odnowienia stanu naukowego, i wprowadzenia wielkiey liczby użytecznych instytutów. Nie rachuiąc wprowadzonych szkół, które za staraniem maiętnych prywatnych od kilku lat w Chios, w Konstantynopolu, w Smyrnie, w Cydonii i t. d. istnieią, wielu młodych i pełnych zdolności młodzieńców wyiechało z wysp Jonskich do Europeyskich uniwersytetów, którzy pod warunkiem, ażeby z czasem iakie katedry przy tamtecznych uniwersytetach piastowali, są kosztem rządu utrzymywani. Zwierzchnik szkół Lord Guilford wybrał dla każdego, z tych młodzieńców stosowne miasto, wielu z nich udało się do Göttingi, do Anglii i do Włoch. Gdy przed kilkoma miesiącami umyslił Kanton Zagori w Epirze założyć szkołę, zebrało się natychmiast wielu bogatych prywatnych, którzy otworzywszy składkę między sobą zgromadzili 200,000 piastrów.

Wiadomości Warszawskie *)

(Z dnia 2. Stycznia)

Przeszła Niedziela iako Wiliia nowego roku, wesoło była przepędzoną w stolicy. — Afisze ogłosiły aż trzy bale po różnych częściach Warszawy. W wielu prywatnych domach słychać było muzykę i tańce; w domu zaś P. Petyskusa w nowo urządzonych salach był Piknik przyiacielski, składaiący się z przeszło dwuchset osób. Dnia tegoż w teatrze Narodowym grano pierwszy raz nową naśladowaną z Francuzkiego Komedyio-Operę, pod tytułem: Wilia nowego roku, która dla wesołych scen, dowcipnych śpiewek, zastósowanie do dnia i okoliczności tegoczesnych, tudzież żywą i właściwą grę naszych aktorów, powszechnie się podobała. Parter żądał wymienienia nazwiska tłumacza: szkoda, iż doniesiono Anonima.

Wczoray, iako w dzień nowego roku, ulice były napełnione poiazdami i piechotnemi, każdy prawie z mieszkańców pośpieszał do dobrodzieiów, urzędników, przyiaciół, krewnych aby złożył życzenia; po zwykłem od wiecznem życzeniu, dodawano powszechnie »Oby żyto poszło w górę« Day boże aby się to nadar potrzebne sprawiło życzenie.

(Z d. 3. t. m.) Dnia wczorayszego wyszedł pierwszy Numer Gazety Literackiey z drukarni N. Glukcksberga, zawiera recenzyią tłumaczenia Traiedyi Szylera pod tytułem: Dziewica Orleańska, wiadomość o pomniku bitwy pod Pułtawą wystawionym przez N. Pana na cześć Piotra W. Doniesienie o 24. pismach peryodycznych Polskich zapowiedzianych na rok 1821. Pod tytułem: Literatura Zagraniczna udzieloną iest treść kilku nowych pism zagranicznych; a mianowicie Dzieła nowego wyszłego w Paryżu, opisuiącego posągi, płaskorzeźby, napisy i biusta starożytne, wiadomość o nowem piśmie wyszłym w Berlinie pod tytułem: Odkrycia z Chemii roślin; i t. p. Styl iest iasny, łatwy, układ rzeczy w nowey Gazecie wdzięcznie urozmaicony; zdanie zdrowe; słowem pierwszy numer zapo-

---

* Z Kuryera Warszawskiego (nowey Gazety wychodzącey w Warszlwie od n. r.

wiada nam na przyszłość pismo iakiego nam niedostawało.

Z teyże Drukarni wyszedł także pierwszy oddział dzieł Woyciecha Bogusławskiego składaiący się z trzech grubych tomów, obeymuie dwanaście rozmaitych dzieł dramatycznych, historyią Teatru Polskiego bardzo ciekawie, starownie i prawdziwie napisaną, tudzież życia aktorów Owsińskiego, Truskolawskiego i Pani Truskolawskiey. — Jest to wydanie iedno w naszych czasach z naypięknieyszych. Tamże prenumeratorowie mogą iuż obierać nowe dzieło Żale Elwiry.

Podobnież z drukarni Glücksberga, wyszły dwie komedyią przełożone z Moliera iedna pod tytułem Natręty przez Fr. Dmuchowskiego (Syna), druga pod tytułem: Kto się kocha ten się kłóci, przez Dmuchowskiego i Lisieckiego; obie wierszem, obie iuż na Teatrze narodowym wystawione.

Teatr we Lwowie.

Na dochód P. Bensowey odegrano 15 Stycznia komedyią z Francuzkiego w 1 akcie: Xiąże Kominiarz, a Kominiarz Xiąże, którey osnowa iest nieporozumienie pochodzące z przebrania się kominiarza w stróy Xiążęcy, a Xiążęcia w suknie kominiarskie. Pierwszy chce tym sposobem doświadczyć roskoszy, iakich bogaci doznaią, drugi spodziewa się odkryć romansową intrygę, w którą iest zawikłany. Nie tylko, że żadnego zamiaru w tey zbyt mierney sztuce dostrzedz nie można, ale także pospolita smieszność stanowi główną zasadę. Nie można bowiem komiką nazwać takie fraszki, którym ani dowcip, ani charakterysticzne role nie towarzyszą. Ubolewać bardziey potrzeba, iż u nas w zwyczay weszło na benefisa wystawiać byleiakie sztuki; a przecie moglibysmy się spodziewać, że aktorowie posiadaiący gust dobry, zadadzą sobie tyle starania, ażeby na swoie dochody dobre przedmioty obierali, któreby w różnym względzie Publiczność zaymowały.

Nastąpiło drama w 3 aktach napisane wierszem przyz Ignacego Humnickiego: Goworek i Leszek biały. Znany przedmiot z dzieiów Polskich, w którym nie zachwiana przyiaźń Leszka ku Goworkowi okazuie się w całym blasku. Żadne przygody nie zmieniaią iego stałego przywiązania ku temu mężowi, który w niego wpoił pierwsze zarody cnoty i szlachetności. Do tego zwiąku nie mało się także przyczynia miłość Leszka ku Bożennie. Z razu nie sprzyia Królowa namiętności swoiego syna, lecz gdy się poźniey odkrywa, że Bożenna pochodzi z krwi Xiążąt Ruskich, pozwala matka na ich połączenie, iedna się z Goworkiem, a szczęśliwy Leszek w gronie ulubionych od siabie osób, nie pragnie władztwa nad wieloma kraiami, iedynie spokoyności szukaiąc poprzestaie na zarządzie Sandomierza.

Wiersz dobry, sztuka nie zła, iednakże w niektórych mieyscach potrzebowałaby iescze poprawy. Oburzyło cokolwiek groźne postępowanie matki przeciwko synowi, tem bardziey, gdy ten syn na podobne zarzuty nie zasługuie. Przez ciąg sztuki nie schodzi się Leszek z Bożenną — chociaż z mowy innych dowiaduiemy się o ich miłosci, iednakże nie możemy sądzić iak dalece posuniętą iest ta namiętność, czyli iuż tak iest mocną, że iey żadne przeszkody zwalczyć nie potrafią.

Z żalem przychodzi donieść, że po większey części było zaniedbanie tak w wystawie iakoteż w grze. Występuiąc Leszek nie był podobnym do Xiążęcia Polskiego, lecz bardziey do iakiego skromnego palestranta. Gra PP. Rudkiewicza i Romanowskiego po części znudziły publiczność. Bydź może, że w groźnych i przeraźliwych przemowach, lub kiedy się z zapałem wyraża, nie źle brzmi deklamacyia P. Rudkiewicza, lecz cóż potem, gdy w innych położeniach niestosownie uczucia swoiey roli wynurza. Jednostaynie deklamuie, nayczęściey przesadza, a słowa z nadto wielkim przyciskim wymawia. Jednakże tym razem nie zważała publiczność na te uchybienia, i wywołała P. Rudkiewicza. Gra P. Romanowskiego iako Boruty poufałego Królowey dosyć nieszczęśliwie wypadła; szkoda, że P. Sosnowski nie wystąpił w tey roli, byłby nas daleko lepiey obeznaymił z tym podstępnym charakterem.

Redakcya F. Krattera. — Drukiem J. Pillera.